

03.11.22

9-А-Б клас

Історія України

вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Соціально-економічний розвиток.

Мета: охарактеризувати особливості соціально-економічного та культурного розвитку західноукраїнських земель; пояснити роль і місце українських земель у господарському житті Австро-Угорщини; з'ясувати причини та наслідки трудової еміграції; розвивати увагу, пам'ять, мислення, навички роботи з історичними картами та історичними джерелами; виховувати інтерес до вивчення історії своєї Батьківщини.

1.Опрацюйте опорний конспект:

У соціально-економічній сфері пануючими продовжували залишатись феодально-кріпосницькі відносини. Поміщикам на лежало 70% усіх земель.

Сільське господарство було малопродуктивним, оскільки базувалося на відсталій системі землеробства, примітивних знаряддях праці. Середнім вважався урожай сам-чотири. Поміщики намагалися збільшити свої прибутки за рахунок посилення експлуатації селян і збільшення панщини, оброку, зменшення земельних наділів.

Усе це супроводжувалось повним безправ'ям селян, які цілковито залежали від волі поміщиків.

Низька економічна ефективність феодально-кріпосницької системи призвела до її кризи. Різке зростання населення і міст в імперії, розвиток товарно-грошових відносин у Європі сприяли розширенню внутрішнього і зовнішнього ринку. Це вимагало збільшення виробництва сільгосппродукції, особливо хліба (зерна).

Виробництво хліба на продаж, тобто розвиток товарного землеробства, підірвало натуральний характер господарства, усю феодально-кріпосницьку систему, вимагало інтенсифікації виробництва за рахунок його раціоналізації, упровадження передових досягнень агрономії, застосування найманої праці і машин, що при водило до зрушень і в соціальній структурі суспільства (збільшення такої верстви, як наймані робітники). Поступово відбувається процес товаризації сільського

господарства (і в поміщиків, і в селян). Одним з проявів цього були чумацькі промисли, тобто торгово-візницька діяльність, пов'язана з продажем солі, в'яленої риби, дьогтю, хліба тощо. У середині XIX ст. чумаки завозили на Україну більше 8 млн. пудів солі щорічно, використовуючи для цього до 150 тис. возів. Чумакування сприяло первісному нагромадженню капіталу і соціальній диференціації населення.

У той час селяни України поділялися на три основні групи:

- а) поміщицькі;
- б) державні;
- в) вільні і козаки.

На Правобережжі кріпосні (поміщицькі) селяни становили 58 % населення, на Лівобережжі — 38 % , на Південній Україні — 25 % . У цілому селяни-кріпаки складали 40 % населення України в 1838 р.

На Лівобережній Україні (Полтавська, Харківська і Чернігівська губернії) поряд із зерновими вирощували також тютюн, коноплі і частково цукровий буряк, на Правобережжі (Київська, Волинська, Подільська губернії) спеціалізувалися на

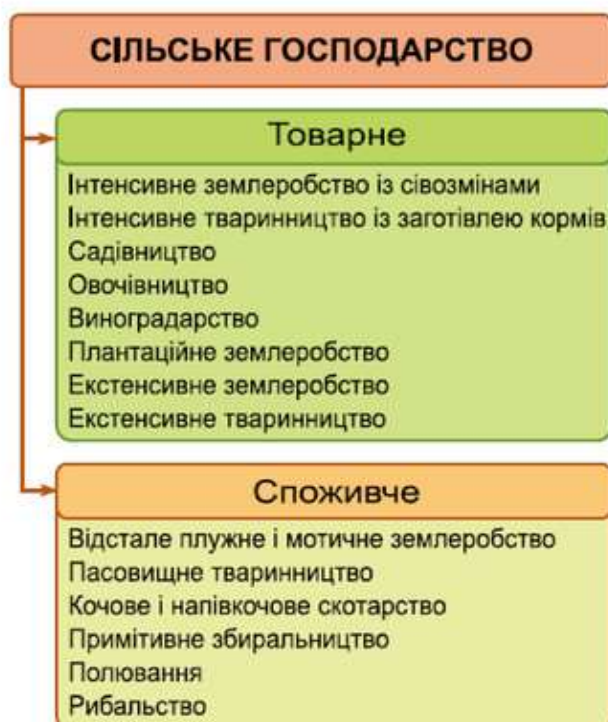
вирощуванні озимої пшениці і цукрового буряків. На Південній Україні (Катеринославська, Херсонська, Таврійська губернії) — пшениці на експорт і тонкорунному вівчарстві.

Найрозвиненішими в першій половині XIX ст. були такі галузі промисловості:

- **цукрова** (перший цукровий завод в Україні збудували у 1824 р., — після цього почалася «цукрова лихоманка»). У 1861 р. було вже 229 цукрових заводів, які давали великі прибутки, — значна частина тодішнього центру Києва була збудована на «цукрові» гроші. Україна давала 3 млн. пудів цукру за сезон або 80% загальноімперського виробництва. До 1824 р. 1 фунт цукру коштував 2 рублі і вироблявся з кубинської сировини, згодом його ціна впала до 13 коп. і він став загальнодоступним. Колишні кріпаки українського походження — Яхненки, Симиренки, козаки Терещенки — стають в один ряд з титулованими цукрозаводчанами — графами Бобринськими, Потоцькими;
- **гуральництво (винокуріння)**. На горілку в Україні переганяли до третини врожаю жита. З 1800 р. виробництво горілки зросло з 6 млн. відер до 40 млн.;
- **суконна промисловість**. У 1860 р. в Україні виробляли 2 млн. 200 тис. аршинів сукна. її центрами були Дунаївці на Поділлі та Клинці на Чернігівщині. У 1805 р. в Україні було 27 суконних заводів, а в 1859 р. — 160;
- **кам'яновугільна промисловість** — добували 6 млн. пудів вугілля на рік, що становило 33% загальноімперського. Донбас вийшов на друге місце в імперії за кількістю його видобутку, поступаючись лише Домбровському басейну (Польща). Велику роль у торгівлі відігравали ярмарки. На Україну припадало 40 % всіх ярмарків Росії. Значний товарообіг здійснювався на ярмарках у Харкові — Хрещенському, Троїцькому, Успенському і Покровському. Промисловість і торгівля в Україні були в руках росіян. Серед власників фабрик росіяни складали 44,6 % , українці — 28,7%, євреї — 17,4%, а залишок — інші національності.

Правобережжя	Лівобережжя	Слобожанщина	Південь
Озима пшениця, цукрові буряки, картопля, жито, овес	Зернові культури, картопля, коноплі	Жито, овес, картопля, тютюн, льон на волокно	Пшениця (на експорт), льон на олію, тонкорунне вівчарство
Поглиблення сільськогосподарської спеціалізації сприяло розвитку внутрішньої торгівлі			

Типи сільського господарства

Рівень економічного розвитку, ступінь забезпечення країн сільськогосподарськими угіддями й агрокліматичними ресурсами зумовлюють формування головних типів сільського господарства: споживчого і товарного

Через чорноморські й азовські порти вивозилося товарів на суму, що в 1825 р. становила 11 % загальноросійського експорту, а в 1860 р. — 32,2 %, Головним товаром експорту було українське зерно і сільгосппродукти. У 1853 р. експорт пшениці досяг величезної цифри в 1 млн. 302 тис. тонн.

Перше парове судно в Україні було збудоване у 1823 р. Близько 1860 р. в Україні діяло 40 тис. млинів, 18 макаронних підприємств, 100 салотопень, 254 шкіряні і 54 миловарні підприємства. За 1825-1860 рр. кількість промислових підприємств збільшилася майже втриє.

Отже, наприкінці 50-х років XIX ст. українська промисловість досягла певних успіхів. У деяких галузях (цукровій, кам'яновугільній, винокурній) вона набула загальноімперського значення.

3.Перегляньте відео: <https://youtu.be/zhErATp6Kt0>

**4.Домашнє завдання: Прочитати пар.3-4 (пункт 1-2). Стор. 33 №1, №3
письмово.**

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, вайбер 097-880-70-81, або на ел. адресу nataliarzaeva5@gmail.com